

F2

~~VEDLEGG 1~~

07.07.81

VIETNAMS FØRSTE DELING

Forspillet til krigen
i Indokina 1945-1946

av

Stein Tønnesson

Hovedoppgave i historie
Historisk Institutt
Universitetet i Oslo
Våren 1982

Under det franske kolonierredøm-
met i Indokina var Vietnam formelt
delt i én koloni (Cochinkina) og
to protektorater (Annam og Tonkin),
men i virkeligheten ble hele Indo-
kina, inkludert Kambodsja og Laos,
styrt av den franske generalguver-
nør i Hanoi - uten smålige hensyn
til monarkene og deres embedsmenn
i Hué, Phnom Penh og Vientiane.

Vietnams første politiske og mili-
tære deling mellom to fiendtlige
regimer skjedde høsten 1945 med
grunnlag i en beslutning på Pots-
damkonferansen den 24. juli 1945.
Delingen ble opphevet i 1946 gjennom
fransk erobring fra sør.

Vietnams andre deling ble vedtatt
under Genèvekonferansen om Korea og
Indokina den 21. juli 1954. Delingen
ble opphevet i 1975 gjennom nasjonal
gjenforening fra nord.

INNHOOLD

Innledning.....	6 sider
KAPITTEL 1 - HAIPHONG	
Bombingen av Haiphong den 23. november 1946.....	15 sider
KAPITTEL 2 - HANOI	
Fra folkerepublikk til folkekrig. Republikkens historie fram til nederlaget i slaget om Hanoi den 19. desember 1946.....	40 sider
KAPITTEL 3 - PARIS-SAIGON	
Perlen i det franske imperium gjenerobres 1945-1947.....	40 sider
KAPITTEL 4 - WASHINGTON	
Fra antikolonialisme til anti- kommunisme i USAs Indokina- politikk 1945-47.....	100 sider
KAPITTEL 5 - POTSDAM	
Vietnams første deling den 24. juli 1945. Årsaker og virkninger.....	30 sider
Sum: 231 sider	

INNLEDNING

Den 17. august 1945 - tre dager etter Japans kapitulasjon - valet røde flagg med gullstjerner for første gang over Hanoi. 20.000 vietnamesere demonstrerte i den gamle keiserhovedstaden, og Vietminhs ledere opptrådte for første gang åpent på det kommunale teaters balkong mens de japanske okkupasjonssoldater passivt sto og så på.

Lenge før noen allierte styrker nådde fram til Indokina gjorde vietnameserne revolusjon foran japanernes skadefro blikk. Den 2. september proklamerte Ho Chi Minh den Demokratiske Republikk Vietnam (DRV), og den 5. september bestemte DRVs provisoriske regjering, ledet av president Ho Chi Minh, at Vietnam skulle styres av lokale folkekomiteer i by og bygd. I nesten 16 måneder skulle Ho Chi Minh stå i spissen for republikken i Hanoi. Først den 20. desember 1946 ble han tvunget til å flykte fra hovedstaden med sin regjering av framstormende franske tropper. Samme dag heiste de Trikoloren over Ho Chi Minhs residens.

I disse 16 månedene foregikk en kontinuerlig makt-kamp mellom tre parter:

1. Den vietnamesiske regjering, kontrollert av den nasjonale fronten Vietminh, som igjen var dominert av et kommunistisk lederskap.
2. De kinesiske okkupasjonstropper, som begynte innmarsjen i det nordlige Vietnam den 28. august 1945 for å motta japanernes kapitulasjon nord for den 16. breddegrad. Den kinesiske okkupasjonshæren samarbeidet nært med to vietnamesiske opposisjonspartier, og den forlot ikke Vietnam fullstendig før i midten av september 1946.
3. De franske tropper og kolonimyndigheter, som i samarbeid med britiske styrker tok kontroll

med det sørlige Indokina fra høsten 1945, som med samtykke fra DRV's regjering etablerte seg militært i nord fra mars 1946, men som måtte vente helt til kineserne var bragt ut av bildet høsten 1946, med å skaffe seg herredømme over Haiphong, Hanoi og de øvrige av det nordlige Vietnams byer.

Maktkampen i dette politisk-militære trekantforhold, og reaksjonene fra supermakten USA på de tre parters konkurrerende appeller om støtte, danner opptakten til den langvarige krigen i Indokina og emnet for denne hovedoppgaven. Krigen i Indokina hadde utgangspunkt i delingen av Vietnam i en kinesisk og en britisk okkupasjonszone, en deling som førte til at en revolusjonær republikk kunne utbygge sin makt i den nordlige halvdel av landet mens kolonimakten Frankrike gjenvant sin kontroll med den sørlige halvdel. Krigen i Indokina ble avsluttet sju og et halvt år seinere med det franske militære nederlag ved Dien Bien Phu og med fredsavtalen ved konferansen i Genève - Vietnams andre deling i 1954.

Det ville ligge nær å spørre etter årsakene til denne krigen, men et så omfattende spørsmål skal jeg la ligge. Man vil lete forgjeves i denne oppgaven etter en overordnet analyse av det iboende sprengstoff i en industrialisert kolonimakts beherskelse av et asiatisk landbrukssamfunn med rike uutnyttede ressurser. Man vil heller ikke finne noen drøfting av hva som fikk sprengstoffet til å antennes nettopp i kjølvannet av den andre verdenskrigen.

Det som skal undersøkes i denne oppgaven, er et langt mer begrenset problem, nemlig:

de storpolitiske faktorer som gjorde det mulig for DRV å overleve fra revolusjonen i august 1945 og helt fram til desember 1946 med en arbeidsdyktig regjering i Hanoi.

Med "storpolitiske faktorer" menes faktorer i: - DRV-regjeringens egen taktikk for å beholde makten, - Japans okkupasjonspolitikk i 1945, - Stor-Britannias okkupasjonspolitikk høsten 1945, - Kinas okkupasjonspolitikk fra høsten 1945 til høsten 1946, - ulike linjer i fransk gjenerobningsstrategi 1945-47, og - USAs Indokinapolitikk gjennom hele perioden.

Den sårede verdensmakt Frankrike var foran avslutningen av den andre verdenskrigen fast og nesten unisont bestemt på å gjenrobre kontrollen med Indokina - perlen i det franske imperium, eller "den franske union", som imperiet ble omdøpt til i 1946. Frankrike fikk sin suverenitet over Indokina utvetydig bekreftet av USAs utenriksminister i april 1945. Likevel tok det over 16 måneder fra Japans kapitulasjon og til Frankrike igjen var herre over den gamle kolonihovedstaden Hanoi - 16 måneder som ga den nasjonale fronten Vietminh en ^{betydelig} politisk, militær og moralsk styrke i det vietnamesiske landsbysamfunn, ~~som~~ Etter manges mening gjorde ^{dette} Frankrikes militære stilling i den geriljakrig som fulgte, håpløs allerede i utgangspunktet.

Oppgaven er ikke kronologisk organisert. Den som vil orientere seg i de viktige datoers riktige rekkefølge, må gjennomgå den kronologiske oversikt bak. Oppgaven tar sitt utgangspunkt i havnebyen Haiphong og innledningen til den revolusjonære republikkens fall, franskmennenes brutale bombing av denne byen i

november 1946. Den forflytter seg dernest til Hanoi og slaget om hovedstaden den 19. desember 1946. Herfra utvides perspektivet bakover til en gjennomgåelse av Ho Chi Minhs og det indokinesiske kommunistpartiets biografier, oppbyggingen av den nasjonale fronten Viet-minh fra 1941, revolusjonen i august 1945, de mislykte forhandlingene med Frankrike utover i 1946, forholdet til den kinesiske okkupasjonsmakten og krigsutbruddet i desember 1946 - det hele sett fra det revolusjonære lederskapets synspunkt.

Deretter flytter oppgaven inn i departementskontorene i det gjenerobrede Paris og i de franske kolonimyndigheters og offiserers skiftende tilholdssteder i Vietnam for å følge fransk Indokinapolitikk i hele perioden fra ydmykelsen den 9. mars 1945, da japanerne på under ett døgn beseiret og innesperret størstedelen av de franske kolonitroppene og innsatte keiser Bao Dai som japansk marionett i Hué, og fram til regjeringsvedtaket i Paris den 28. oktober 1947 om å satse på samme Bao Dai som eneste mulige franske marionett i Saigon.

Til sist flytter vi videre til etterkrigs-Washingtons oppsvulmende og idealistiske utenrikspolitiske byråkrati for i oppgavens grundigste, mest omfattende og kildebaserte kapittel å følge amerikanske reaksjoner på utviklingen i Indokina gjennom hele perioden 1945-47. De amerikanske reaksjoner skal analyseres som ledd i det fransk-amerikanske forhold i en periode da amerikansk antikolonialisme ble mer og mer nedtonet til fordel for strategiske og ideologiske overveielser knyttet til motsetningen USA-Sovjet over europeiske spørsmål. Vi skal se hvordan denne utviklingen påvirket striden mellom de tre hovedretningene i amerikansk Vietnam-politikk:

1. Intervensjonistene, som ville at USA skulle

engasjere seg direkte i å utvikle en selvstendig og provestlig vietnamesisk nasjonalisme med vilje til å holde døra åpen for vestlig kapital. President Roosevelt sto for en slik politikk under krigen, men hans antikolonialistiske linje ble oppgitt den våren han døde. Intervensjonslinjen ble igjen amerikansk politikk etter Genèvekonferansen i 1954, da USA i samarbeid med Diems regime i Saigon fordrev franskmennene fra Sør-Vietnam og erstattet dem med amerikanske rådgivere.

2. De franskvennlige, som ville bakke opp om Frankrike som Det Frie Vestens representant i Indokina. Den mest entusiastiske tilhenger av en slik politikk var republikaneren og den tidligere Paris-ambassadøren William Bullitt. Andre ville støtte Frankrike av mer opportunistiske grunner, for å sikre fransk lojalitet overfor USAs Europapolitikk. Den franskvennlige linjen vant gradvis fram i perioden 1947-50 og ble USAs politikk da utenriksminister Dean Acheson i mai 1950 erklærte at Frankrike skulle få direkte militærhjelp til krigen i Indokina.
3. "Hands-off"-tilhengerne, som satt ved roret i det meste av den perioden oppgaven behandler. De ville konsentrere amerikanske ressurser om vitale områder og anså Indokina som et perifert område. Deres problem ble at USA med dets posisjon som verdens førende stormakt ble tilbeilet fra alle parter slik at det var vanskelig å holde seg utenfor. Ved å hindre USA i å bruke sin makt til å tvinge fram en løsning, ble "hands-off"-politikken en av forutsetningene for at konflikten fikk utvikle seg til en langvarig krig.

USA engasjerte seg ikke direkte i Indokinakonflikten i perioden 1945-47. Når amerikansk Indokinapolitikk likevel har fått en dominerende posisjon i denne hovedoppgaven, har det én årsak og to grunner.

Årsaken er at det amerikanske kildematerialet er så omfattende. Nederlaget i Vietnam først i 70-åra bragte med seg såvel offentliggjørelse av Pentagonrapporten som inngående senatshøringer med de amerikanere som hadde hatt berøring med Indokina helt tilbake til den andre verdenskrigen. Seinere har Indokinadokumenter fått en bred plass i kildeserien Foreign Relations of the United States (FRUS). Frankrike har holdt bedre på sine hemmeligheter. Noe er sluppet ut gjennom avisartikler, journalistisk litteratur og sentrale politikeres og offiserers memoarer. Jeg har forsøkt å samle dette spredte materialet for at også de første tre kapitlene til en viss grad skal være belagt i kildemateriale. Det fjerde kapitlet om amerikansk politikk er likevel absolutt det som bygger på de mest omfattende kildestudier, men også her er detklare grenser. Jeg har ikke hatt anledning til å gjennomgå de amerikanske arkiver og har derfor måttet nøye meg med de trykte kildeserier samt en mikrofilm fra Nasjonalarkivet i Washington med diplomatiske telegrammer fra og til Hanoi og Saigon i en sentral periode for oppgaven.

Den første grunn er den samme som motiverte forsvarsminister McNamara da han ba om å få "Pentagonrapporten" utarbeidet i 1969. USAs Vietnamkrig ble seinere en så viktig verdenspolitisk begivenhet at det ble nødvendig å søke dens røtter.

Den andre grunn er at USAs Indokinapolitikk gir nøkelen til denne hovedoppgavens problem. Uten Roosevelts antifranske og prokinesiske Indokinapolitikk ville ikke Potsdamkonferansen i juli 1945 ha fattet det skjebnesvangre vedtak om Vietnams første deling. Derom handler/^{det}konkluderende kapittel 5, som skal føre linjene fra de foregående kapitlers ekspanderende sirkler sammen i ett forklarende punkt - Potsdam den 24. juli 1945.

KAPITTEL 1 - HAIPHONG

Bombingen av Haiphong den 23. november 1946

- presentasjon av byen Haiphong
- opphevelsen av den politisk-militære trekant i byen ved at kineserne forsvant den 18. september 1946
- presentasjon av partene, franske slagskip mot vietnamesiske militsgrupper
- konflikten om tollrettigheter sept-nov. 1946
- affæren med franskmennenes praing av en kinesisk djunke den 20. november
- kampene som fulgte og våpenstillstandsavtalen
- oberst Dèbes ultimatum den 23. november
- bombingen og franskmennenes erobring av Haiphong
- Antall drepte - ødeleggelsenes omfang
- bombingens historiske betydning
- Hvem sto bak ? Hadde Dèbes eneansvaret slik som Moffat ser ut til å tro i et telegram ?
Vietnameserne kunne ihvertfall ikke se det slik. De oppfattet bombingen som innledningen til Frankrikes endelige undertrykkelse av republikken.
Dessuten hadde Dèbes ryggdekning i et telegram fra Valluy i Saigon, og han fikk gratulasjonstelegram fra d'Argenlieu i Paris etter udåden.
- Kapitlet stopper her. En videre drøfting av ansvarsforholdet følger i kapittel 3).

KAPITTEL 2 - HANOI

Fra folkerepublikk til folkekrig. Republikkens historie fram til nederlaget i slaget om Hanoi den 19. desember 1946

- Kapitlet skal underbygge 1) konklusjonen (i kap.5) om Vietminhs totale dominans innenfor vietnamsk nasjonalisme 2) konklusjonens påstand om det fordelaktige utgangspunkt japanernes velvilje ga republikken i august-september 1945
- presentasjon av byen Hanoi
- reaksjonene i Hanoi på bombingene av Haiphong (Ho i sykesenga)
- tilbakeblikk på republikkens historie:
- Ho Chi Minh og PCI (kort biografi) fram til 1943/44
- Fangenskapet i Kina. Oppbyggingen av Vietminh
- Vietminhs fordeler av 9. mars-kuppet. Førte Vietminh geriljakrig mot japanerne ?
- Giap
- uavhengigheten 11. mars. Bao Dais marionettregime
- Vietminhs kontakter med OSS
- Japans kapitulasjon. Triumftoget mot Hanoi
- Etableringen av DRV med folkekomiteer i by og bygd
- Britisk og kinesisk okkupasjon
- Nederlag i sør, overgang til geriljakrig
- politisk-militær trekant i nord
- motsetningene mellom de ulike vietnamsiske nasjonalistgrupperingene. Vietminh dominerende
- Ho balanserer mellom Sainteny (Frankrike) og Lu Han/Siao Wen (Kina)
- 6. mars-avtalen og Leclercs ankomst i Hanoi
- Dalat og Fontainebleau-konferansene
- militær oppbygging på begge sider

- Ho hjem fra Paris med modus vivendi
- tollkonflikten og Haiphongmassakren repeteres kort
- overveielser i desember. Var det motsetninger innad i DRV-regjeringen og Vietminh-ledelsen ?
- Hva skjedde den 19. desember 1946 ? Hendelsesforløpet
- regjeringa flykter. Ho proklamerer folkekrigen
- 19. desembers ofre. Pressekampanjen om Vietminhs bestialitet. Sammenligning mellom Haiphongmassakren og Vietminhs bestialitet 19. desember

KAPITTEL 3 - PARIS-SAIGON

Perlen i det franske imperium gjenerobres 1945-47

Kapitlet skal underbygge konklusjonens påstand om at de krefter på fransk side som ønsket en forhandlingsavtale med Ho sto svakt og ikke vesentlig bidro til å holde Ho ved makten. PCF var uten makt på dette område. SFIO var uten mot, og Sainteny/Morlière ble brukt i et gjenerobringsopplegg. Kapitlet skal også vise britenes støtte til fransk gjenerobring, og det skal underbygge konklusjonens påstand om at det var kinesernes tilstedeværelse som utsatte bruddet mellom Frankrike og DRV så lenge.

- Indokinas plass i det franske imperium, kort historikk: erobring, skiftende kolonipolitikk alt etter hvem som dominerer politisk i Paris, økonomisk utnyttning eller økonomisk belastning fram til 1940 ?
- Den andre verdenskrigen. Vichy-Decoux-regimet. Hvor selvstendig var Decoux i forhold til japanerne ?
- 9.mars-kuppet. fransk ydmykelse. Fangenskap
- De Gaulles Brazzaville-erklæring om styreformene for Indokinas fem land i framtida
- Alessandris og Sabattiers kamp mot japanerne og flukt til Kina
- Mission 5 i Kunming (Sainteny)
- Sainteny i Hanoi fra 22.august 1945
- Leclercs pasifiseringskampanje og den britiske okkupasjonspolitikken i sør
- presentasjon av franske aktører på ulike nivåer, militært-sivilt, i Hanoi-Saigon-Paris
- hvordan erobre Tonkin ? Leclercs taktikk i februar-mars 1946
- forhandlingene med Kina om tilbaketrekking. Avtalen den 28. februar i Chungking
- 6.mars avtalen og Leclercs ankomst til Hanoi 18.mars
- d'Argenlieus Cochinkinapolitikk utfordrer vietnamesernes enhetskrav

- Var det to stridende franske strategier - en forhandlingslinje og en maktlinje, eller var det aldri aktuell fransk politikk å anerkjenne DRV's uavhengighet ?
- Dalat-konferansen og forhandlingene i Fontainebleau. Hvorfor mislyktes man i Fontainebleau ?
- forspillet til bombingene av Haiphong. Hvem hadde ansvaret ?
- kunne freden reddes etter Haiphong ? Saintenys politikk i desember 1946
- slaget om Hanoi. Hvem provoserte hvem ?
- Léon Blums ansvar. Den franske regjeringens rolle
- den militære utvikling utover i 1947
- jakten på politiske alternativer til Vietminh
- Moutets reise i jan. 47
- Bollaert blir høykommissær
- den franske regjeringens beslutning i oktober om å satse på Bao Dai
- raskt blikk fram til Dien Bien Phu og Geneve 1954
- konklusjon: Er Saintenys tittel (...une paix manquée) dekkende ? Har Sainteny rett når han hevder at forklaringen på sammenbruddet i desember 46 lå i rot og manglende styring på fransk side, kombinert med innflytelsen for "les partisans de la politique du pipire." ? Eller var den generelle franske vilje til gjenerobring så sterk at det nærmest måtte føre til væpnet konflikt ? Jeg heller til det siste. Rotet og de uklare ansvarsforhold på fransk side gjorde at fransk Indokinapolitikk forekom mer tvetydig enn den var. Det var bred enighet om å avvise innrømmelser utover 6.mars avtalen, og tilhengerne av en hard linje i Indokina fikk beholde initiativet fordi Bidault kontrollerte utenrikspolitikken i Paris. Frankrikes gjenerobringsspolitikk måtte føre til brudd med DRV hvis ikke DRV ville gå med på et slags indre politisk selvstyre hvor Frankrike hadde kontrollen militært og økonomisk.

KAPITTEL 4 - WASHINGTON

Fra antikolonialisme til antikommunisme i USAs
Indokinapolitikk 1945-1947

Kapitlet skal underbygge konklusjonens påstand om at de tilstedeværende amerikaneres opptreden i Vietnam under augustrevolusjonen og i september 1945 ga republikken en legitimitet og styrke som den ellers ikke ville ha hatt. Det skal også underbygge, men ikke avsløre, konklusjonens påstand om Potsdam-delingsens virkning, bakgrunn og motiver.

- USA som supermakt etter 2. verdenskrig
- veksten i det amerikanske utenrikspolitiske byråkrati under 2. verdenskrig
- struktur og personer i utenriksledelse: det hvite hus, state department og diplomati med innflytelse på Indokinapolitikken
- Roosevelts Indokinapolitikk kort referert
- detaljert, kronologisk gjennomgåelse av USAs Indokinapolitikk fra 9. mars 1945 (japanernes kupp) til høsten 1947:
- nølingen i mars 45 med hensyn til å støtte Alessandri/Sabattier
- avvisning av franske henvendelser om å få delta i krigføringen mot japanerne
- kompromisset på Potsdamkonferansen
- den japanske kapitulasjonen, kapitulasjon til hvem i Indokina ?
- amerikanske reaksjoner på augustrevolusjonen og på det fransk/britiske motstøt i Saigon 23 ^{sept} ~~november~~
- synet på de fransk-kinesiske og fransk-vietnamesiske forhandlingene fram til mars 46
- tilfredshet over 6.mars-avtalen
- spørsmålet om å presse Frankrike til innrømmelser under forhandlingene i Paris

- omsider legger USA press på Kina for å fjerne styrkene sommeren 46
- Haiphongmassakren og Moffats reise nov/des 46. Hans ønske om amerikansk megling avvises av utenriksledelsen
- Hanoiopprøret 19. desember. Hva mente USA om ansvarforholdet ?
- Hvorfor la ikke USA press på Frankrike (slik Kina og Moffat m.fl. ville) for å godta amerikansk megling ? event. jamfør Indonesia
- USAs vurdering 1946/47 av Ho Chi Minh og av mulighetene for en politisk løsning utenom Vietminh.
- Charles Reeds forslag fra 1947 om amerikansk intervensjon. Det bar både framtid og fortid i seg. Det pekte fram mot det seinere amerikanske engasjement i Vietnam (drøft rot-problemet kort), og det pekte tilbake mot FDRs Indokinapolitikk.
- Hvordan skal FDRs Indokinapolitikk forstås ? Var den munnsvør, eller fikk den varige konsekvenser ? Når og hvorfor ble den oppgitt ? Drøfting av ulike teorier. (jfr. tidligere stensil. Jeg skal få med en skjematisk oversikt over de ulike oppfatninger) Jeg vil nok i hovedsak slutte meg til LaFeber, som mener FDRs Indokinapolitikk sto og falt med stormakten Kinas deltakelse.
- Hvor konsistent var den Indokinapolitikk som ble fastlagt i Washington våren 1945 ? Hvor radikalt var bruddet med Rooseveltts politikk ?
- Motsetningen mellom hensynet til Frankrike (Europakontoret) og ønsket om selvstendighet for nasjoner i Asia (Asia-kontoret)
- den generelle utvikling i det fransk-amerikanske forhold 1945-47
- Asiakontorets usikkerhet med hensyn til Hos kommunisme etterhvert som antikommunismen ble mer og mer dominerende i USAs utenrikspolitikk
- gjentagelse av innledningens utpensling av tre hovedretninger i amerikansk Indokinapolitikk. drøfting av hands-off-politikken

KAPITTEL 5 - POTSDAM

Vietnams første deling den 24. juli 1945.

Årsaker og virkninger

Hva var det som gjorde det mulig for den Demokratiske Republik Vietnam å overleve fra revolusjonen i august/september 1945 og helt fram til desember 1946 med en handlekraftig regjering i Hanoi ?

Det kan ikke forklares med noen form for prinsipiell fransk velvilje overfor republikken. Frankrike arbeidet hele tida målbevisst med sikte på å gjenvinne kontrollen med hele Indokina. Graden av et eventuelt selvstyre skulle avgjøres etter at den franske suverenitet var behørig markert. Det eneste politiske parti i Frankrike som klart ønsket en forhandlingsløsning med Ho Chi Minh, var Frankrikes Kommunistiske Parti (PCF). Kommunistpartiet var riktignok helt fram til mai 1947 representert i regjeringen, men partiet hadde minimal innflytelse på Frankrikes utenrikspolitikk. Dette gjelder både i 1945, da Charles de Gaulle styrte utenrikspolitikken med hjelp fra utenriksminister Bidault, og i 1946, da Georges Bidault etter de Gaulles avgang (den lykkeligste dag i Bidaults liv), selv ledet fransk utenrikspolitikk. De franske sosialistene nådde aldri å avklare sin holdning til Indokina. Partiet ville nok at Frankrike skulle gi innrømmelser til Ho Chi Minh, men de sosialistiske ministrene våget ikke å utfordre den utbredte trang til nasjonal selvhevdelse og ble stående ^{som} ansvarlige for Bidaults og Saigon-kommissariatets maktpolitikk.

I fransk historieskrivning har det vært vanlig å operere med to konkurrerende linjer blant de viktigste franske aktører i Indokina. Den maktpolitiske linjen ble representert av høykommissæren for Indokina, Thierry d'Argenlieu og av general Valluy, støttet av majoriteten innenfor den franske kolonibefolkning.

Den konkurrerende, forhandlingsvennlige linjen hadde sine talsmenn i general Leclerc, øverstkommanderende for de franske styrker i Sørøst-Asia fram til juli 1946, i kommissæren for Tonkin og Nord-Annam, Jean Sainteny og i general Morlière, kommandant i Hanoi under republikkens to siste måneder. Jeg har i kapittel 3 innrømmet at det er klare nyanser i innstillingen til disse generaler og kommissærer, men jeg har også hevdet at motsetningen er blitt overdrevet i fransk historieskrivning, først og fremst i Philippe Devillers skjellsettende verk "Histoire du Viet-Nam de 1940 à 1952". Denne overdrivelse kan ha sammenheng med franske liberale historieskriveres behov for å finne fram til franskmenn som "så rett", en slags alternative helter. Leclerc og Sainteny hadde helt opplagt en langt smidigere kolonipolitikk enn d'Argenlieu/Valluy, men de arbeidet alle for det samme mål, å gjenetablere Frankrikes fulle kontroll med hele Indokina. Sainteny ble riktignok sjarmert av Ho Chi Minh og kom til å tro at Frankrikes interesser var best tjent med en forhandlingsløsning. Ho Chi Minh kunne etter Saintenys mening holde de mere ekstremistiske og antifranske vietnamesiske ledere i sjakk. En skal likevel ikke se bort fra at det å ha en mann i Hanoi, som sto på god fot med Ho Chi Minh, var en opplagt fordel for Frankrike (og Leclerc) i februar/mars 1946, da det gjaldt å kunne etablere seg militært i nord uten å risikere en tofrontskrig mot vietnamesiske nasjonalister og kinesiske tropper. (Jfr. Leclercs rapport av 24.mars, gjengitt hos Sainteny: "Histoire d'une paix manquée"). For Leclerc gjelder (ihvertfall i februar 1947) det at han/klart gikk inn for å bekjempe Ho Chi Minh ved å oppbygge en sterkest mulig fransk militærmakt og ved å sette andre nasjonalistiske vietnamesiske grupperinger opp mot Vietminh (Jfr. Leclercs rapport av 8. februar 1947, gjengitt hos Auriol: "Journal du septennat" bd. 1). I den spente situasjonen etter bombingene av Haiphong var det nettopp Sainteny og Morlière, to av dem med liberalt ry, som kom til å

forberede og lede nedkjempelsen av Vietminhs styrker i Hanoi og Frankrikes erobring av de offentlige bygninger i republikkens hovedstad kort før julehøytida i 1946.

Det at Frankrike tolererte DRV så lenge, kan altså ikke forklares med noen prinsipiell fransk velvilje. Hva var det da som gjorde at Vietminhs lederskap kunne holde seg ved makten i Hanoi i innpå 16 måneder? Jeg vil peke på fire mulige forklaringer:

1. Republikkens fordelaktige utgangspunkt i det politisk-militære tomrom etter Japans kapitulasjon.
2. Den støtte og velvilje republikken møtte fra amerikanske representanter i Vietnam.
3. Vietminhs organisatoriske styrke og dominerende stilling innenfor vietnamesisk nasjonalisme.
4. Tilstedeværelsen av en kinesisk okkupasjonshær.

Forklaringene skal utdypes i tur og orden:

Republikkens fordelaktige utgangspunkt

Japanerne kapitulerte ikke som følge av noe militært nederlag i Indokina. Krigshandlingene i Indokina opptil ~~april~~ den japanske kapitulasjonen begrenset seg til spredte amerikanske bomberaid og enkelte forsiktige fremstøt fra Vietminhs geriljahær i nord. Kapitulasjonen kom derfor på et tidspunkt hvor den japanske hæren i Indokina var fullstendig intakt, hvor de franske kolonitropper satt i japansk krigsfangenskap, hvor det ikke fantes mer enn en håndfull bevæpnede allierte soldater på Vietnams jord og hvor det eneste umiddelbare militære alternativ til japanerne var Vietminhs geriljagrupeer. Dertil kom at de japanske myndigheter i Vietnam, med deres anti-hvite og antikinesiske innstilling, helt tydelig foretrakk å overlate makten til vietnamesiske nasjo-

nalister framfor å vente på de britiske og kinesiske tropper. De beholdt derfor franskmennene i fangenskap, løslot vietnamesiske politiske fanger, overlot beslaglagte franske våpen til Vietminh og forholdt seg ellers fullstendig passive mens Vietminh grep makten. Vietminh behersket dermed Hanoi, og den Vietminh-dominerte folkekomite styrte Saigon, i over tre uker før de første kinesiske tropper ankom Hanoi og den første britisk-franske styrke ble landsatt i Saigon.

Japanerne medvirket også til et fordelaktig legalt utgangspunkt for DRV. Den 11. mars 1945, to dager etter det japanske kuppet mot admiral Decoux franske regime, lot japanerne keiser Bao Dai etablere seg som monark i et "selvstendig" Vietnam, som skulle omfatte de tidligere franske ~~regionene~~ ^{protektoratene} Tonkin og Annam. Like før kapitulasjonen, den 8. august 1945, tillot japanerne Bao Dais regjering å inkludere også Nam Bo (Cochinkina) i den vietnamesiske staten. Den 25. august abdiserte Bao Dai til fordel for president Ho Chi Minh. Formelt overtok Ho Chi Minh på denne måten som statssjef for et forent Vietnam. Det ga noe av utgangspunktet for det enhetskrav som skulle komme til å stå så sentralt i de seinere forhandlinger med Frankrike.

Det militære tomrom og japanernes velvilje ga altså Vietminh tid til å etablere sitt regime slik at dette ikke så lett kunne veltes da de allierte okkupasjonsstyrker ankom. Bao Dais abdikasjon og hans appell til de allierte statsledere om å respektere Vietnams uavhengighet ga også Ho Chi Minhs republikk et skjær av kontinuitet og nasjonal legitimitet som gjorde det vanskeligere å avvise dens eksistensberettigelse.

Amerikansk støtte

Det er tidligere beskrevet hvordan amerikanske offiser-

rer fulgte Vietminh på marsj mot Hanoi i august 1945 og hvordan amerikanske O.S.S.-folk i uniform deltok da den nye republikken ble utropt den 2. september, mens Frankrikes representant, Jean Sainteny, satt i husarrest, bevoktet av vietnamesiske soldater. Denne åpenbare støtte fra amerikanerne i Hanoi til den vietnamesiske revolusjonen var klart i strid med den amerikanske utenriksledelsens politikk på dette tidspunkt, men det kunne jo ikke den vietnamesiske befolkning som så amerikanere i uniform opptre side om side med Giap og Ho, vite noe om. O.S.S.-folkenes opptreden i Hanoi, og også seinere amerikanske representanters klart antifranske innstilling bidro til å styrke republikkens legitimitet i den vietnamesiske befolkning, og deres holdninger bekymret franskmennene, som fryktet at USA ville komme til å støtte de vietnamesiske nasjonalistene i tilfelle av væpnet konflikt.

Vietminhs dominans

Vietminhs styrke kan vel i noen grad sies å være en virkning av at det var dem som lyktes i å utnytte tomrommet i august og at det var dem som høstet de første fruktene av den amerikanske velvilje overfor vietnamesiske selvstendighetskrav, men Vietminhs dominans i vietnamesisk nasjonalisme hadde også dypere historiske røtter. Før revolusjonen høsten 1945 var Indokinas kommunistiske parti (PCI) den eneste vietnamesiske organisasjon eller institusjon som var organisert i alle de viktigste deler av Vietnam. PCI var også det parti som kom best fra franskmennenes undertrykking i trettiåra og Devoux-regimets forfølgelse under krigen. Det er derfor ikke overraskende at det ble kommunistpartiets kadre som tok ledelsen i den delen av den nasjonale vietnamesiske

overfor de allierte front som ikke kompromitterte seg/gjennom åpent samarbeid med japanerne, men dannet motstandsgrupper, rettet både mot japanerne og Decoux's franske regime. Da japanerne kapitulerte, organiserte Vietminh's kommunistiske lederskap revolusjonen, og japanernes marionettkeiser Bao Dai mente ikke han kunne gjøre annet enn å abdisere og slutte opp om Ho Chi Minh. "Jeg er lykkelig over å være fri borger i et uavhengig land," uttalte den avgåtte keiseren den 29. august 1945 (Sainteny s.110).

Vietminh satte det nasjonale spørsmål foran alt som kunne splitte, og det ble derfor vanskelig for andre politiske grupperinger å utsette seg for beskyldninger om å ødelegge den nasjonale enhet ved åpent å motarbeide det kommunistiske lederskapet. Et godt uttrykk for Ho Chi Minh's samlende posisjon høsten 1945 er det at keiser Bao Dai under sitt nye navn Vinh Thuy lot seg utnevne til Ho Chi Minh-regjeringens "øverste politiske rådgiver".

Kineserne og franskmennene begynte snart å søke etter muligheter for å erstatte det kommunistiske lederskapet med andre og mer medgjørlige personer. Kineserne hadde sine kandidater i de to partiene V.N.Q.D.D. og Dong Minh Hoi. De ble betalt og hjulpet på alle måter av kineserne, og de skaffet seg en radikal nasjonalistisk profil ved å angripe Ho Chi Minh for å være for bløt overfor franskmenn og ved å organisere provokasjoner mot franske borgere i Hanoi og andre nord-vietnamsiske byer. De to "Kina-partiene" var likevel for små og hadde for svake politiske ledere til at kineserne ville ta sjansen på å skyve Ho Chi Minh til side. Dessuten visste Ho Chi Minh å integrere de Kina-orienterte i sitt lederskap så lenge det var nødvendig. Så snart de kinesiske okkupasjonstroppene var dratt sin vei høsten 1946 ble VNQDD- og Dong Minh Hoi-folkene sparket ut igjen, og lederne flyktet til

Kina, hvor de i juledagene 1946 stiftet en provisorisk vietnamesisk regjering. Denne regjeringen må seinere ha levet et nokså tilbaketrukket liv, for jeg har ikke funnet spor av dens skjebne i litteraturen.

De to Kina-partiene gikk mye lenger enn Vietminh i anti-fransk propaganda og var også ansvarlig for mye av terroren mot franskmenn i Hanoi i 1946. De var derfor naturlig nok ikke noe fristende politisk alternativ for Frankrike. De som lå Frankrike nærmest i det nordlige Vietnam, var nok den katolske befolkning og den franskutdannede intelligentsia, men katolikkene manglet et samlende politisk uttrykk. Mange katolikker sluttet lenge opp om Ho Chi Minh, og det gjorde den franskutdannede intelligentsia i utpreget grad. I sør kunne Frankrike ha satset på å nærme seg de buddhistiske sektene, men de hadde vært japanernes fremste støttespillere i det vietnamesiske samfunn og var i 1945-46 sterkt antifransk innstilt. Det franske høykommissariatet i Saigon valgte å forsøke å bygge opp et franskkontrollert råd av vietnamesiske jordeiere, forretningsmenn og intellektuelle, men det skulle kun omfatte Cochinkina slik at hele prosjektet kom til å støte det vietnamesiske folks sterke ønske om nasjonal enhet.

I 1945-46 fantes det ikke noe nasjonalt politisk alternativ til Vietminh, og det var et problem som franskmenn og amerikanere skulle slåss med også seinere. Høsten 1947 ble Frankrike nødt til å satse på forhandlinger med Bao Dai, som da befant seg i eksil, selv om de ikke hadde større tro på hans muligheter for å skaffe seg oppslutning i det vietnamesiske folk.

Det står helt klart at Vietminh gjennom augustrevolusjonen 1945 lyktes i å gjøre seg til den vietnamesiske nasjonale bevegelses samlende politiske kraft. Det lyktes både fordi det manglet troverdige

alternativer og fordi det kommunistiske lederskapet førte en klok politikk. De kommunistiske lederne hadde organisatorisk erfaring fra mange års illegal politisk virksomhet. Da de kom til makten høsten 1945, viste det seg at de også besatt politisk smidighet. Ho Chi Minh spilte rollen som det samlende nasjonale symbol og den moderate toppleder, mens Vo Nguyen Giap trakk i de militære og militante trådene. Ho Chi Minh stagget kineserne ved å oppta Kina-orienterte politikere i sin regjering og ved å sikre dem plasser i nasjonalforsamlingen. Giaps styrker slo til mot Kina-partiene da deres kinesiske beskyttere var reist. Ho vant sin franske motpart, Jean Saintenys tillit og sympati, ved å framstille seg som fredselskende og be Frankrike hjelpe seg ved imøtekommenhet overfor de vietnamesiske krav. Så ville han til gjengjeld sikre franske økonomiske og kulturelle interesser mot de mere radikale anti-franske elementer. I det lange løp førte ikke denne forhandlingstaktikken fram. Frankrike ville ikke gi innrømmelser, og da bombingen av Haiphong gjorde Hanoi-regjeringens situasjon uholdbar, trådte Giap til, først under kampene i Hanoi den 19. desember, så som geriljahærfører i sju lange år.

Vietminhs politiske og organisatoriske styrke i det vietnamesiske samfunn, som bare økte utover i 1946, kan ha virket avskrekkende på noen av dem som hadde innflytelse på fransk Indokinapolitikk. De måtte frykte for at alternativet til en forhandlingsløsning kunne bli langvarig krig, og de opplevet at republikkens president var ytterst innstilt på forhandlinger. Disse følelser hos enkelte på fransk side, først og fremst Leclerc, Sainteny og de sosialistiske regjeringspartnere i Paris, kan ha medvirket til å holde de mer aksjonistiske krefter tilbake slik at republikken fikk en utvidet levetid.

Den kinesiske hærens tilstedeværelse

Den kinesiske innmarsj i Vietnam var sterkt uønsket fra fransk side. Jean Sainteny følte seg ensom som selvbestaltet fransk representant i Hanoi høsten 1945. Han kjente seg sviktet av de franske myndigheter, som ikke gjorde nok for å hevde Frankrikes suverenitet over det nordlige Indokina. Sannheten er at Frankrike øvet et betydelig diplomatisk press på Stor-Britannia og USA for å forhindre den kinesiske okkupasjonen. USA var bare ikke villig til å foreta seg noe i den retning, og da det ble klart at kineserne hadde begynt innmarsjen midt i september, bestemte franskmennene seg for å konsentrere seg om den sørlige halvdel. Her gjennomførte general Leclercs styrker en vellykket "pasifiseringskampanje". Alt tidlig ble det åpnet forhandlinger med Kina og med DRV (gjennom Sainteny) for å sikre franske militære styrker rett til å etablere seg i nord. Avtalen med Kina ble inngått den 28. februar og med DRV den 6. mars, samme dag som franskmennene gjorde landgang i Haiphong under kinesisk ild. Den 18. mars ankom Leclercs panserstyrker Hanoi. Leclerc var, som vi har sett, en smidigere person enn den franske høykommissæren d'Argenlieu. D'Argenlieu motarbeidet hele tida innrømmelser til DRV og undervurderte konsekvent Vietminhs styrke, mens Leclerc valgte taktikk i forhold til den aktuelle situasjon. For å se hvilken betydning kinesernes tilstedeværelse hadde for fransk gjenerobningsstrategi kan det derfor være nyttig å gå litt inn i Leclercs tankegang.

Den 27. mars, kort etter ankomsten til Hanoi, skrev Leclerc en rapport til franske myndigheter hvor han understreket hvor viktig det var at man hadde fått en avtale med DRV som sikret Frankrike mot å skulle kjempe både mot fiendtlige nasjonalister og mot kineserne samtidig. På tross av avtalen med Kina i Chungking

var Leclerc overbevist om at kineserne ville ha utnyttet det umiddelbart hvis det skulle kommet til alvorlige sammenstøt med Vietminh. ~~xxxxxxxxxxxx~~
 "Vi kunne selvfølgelig ha landsatt styrker i Hai-phong, men - det hevder jeg uten forbehold - en gjenerobring av Tonkin, også kun delvis, var umulig." (Leclercs rapport er gjengitt i Sainteny s. 244-246). Leclerc avsluttet sin rapport slik:
 "Så snart kineserne har forlatt landet, blir problemet uendelig mye lettere, og våre forhandlere vil få ordet." (Sainteny s. 246).

Leclerc gikk av som øverstkommanderende i juli. Det ble de franske kanoner og ikke forhandlere som kom til å tale da kineserne dro.

Den kinesiske tilstedeværelse var altså en viktig grunn til at Leclerc i februar/mars gikk inn for å få en avtale i stand med DRV. Han gikk så langt den 14. februar at han anbefalte franske myndigheter å ta ordet "uavhengighet" (indépendence) i sin munn (Devillers s.215 Elgey s.156 Sainteny s.175 og Leclerc selv i sin rapport: Sainteny s.246). Under Fontainebleau-forhandlingene i juni henvendte Leclerc seg derimot i et brev til den innflytelsesrike kristeligdemokratiske politiker Maurice Schumann med en advarsel mot ytterligere innrømmelser til Ho Chi Minh. (Elgey s.161). På dette tidspunkt var det nemlig ikke militært nødvendig å være beskjeden. Kineserne var i gang med å forberede sin avreise, og to dager etter at Leclerc skrev til Schumann begynte kineserne å evakuere Hanoi.

Den kinesiske okkupasjonen må være en avgjørende faktor når vi skal forklare at Frankrike forhandlet med Ho Chi Minh våren og sommeren 1946 i stedet for å velte opprørsrepublikken overende.

Hvilken av de fire forklaringene er viktigst ?
 Det fordelaktige utgangspunktet, amerikanernes støtte,

Vietminhs styrke eller kinesernes tilstedeværelse ? Det kan forsøksvis avgjøres ved å oppstille en serie kontrafaktiske hypoteser, det vil si påstander om hva som ville skjedd hvis noe som var der ikke hadde vært. En og en av de fire faktorene tenkes ut av historien, og så spekuleres det over hvor lenge DRV ville kunnet overleve hvis ikke nettopp denne faktor var til stede.

En annen, beslektet måte å rangere de fire forklaringsene på er ved en sammenlignende metode. Hanoi-regjeringens situasjon kan da settes opp mot situasjonen for en annen nasjonal frigjøringsbevegelse, hvor noen av de fire forklaringsfaktorene var til stede. Hvorfor ble da resultatet forskjellig eller likt i de to land ? Jeg har forsøkt å søke etter et passende land å sammenligne med. De britiske koloniene i Sørøst-Asia og Nederlandsk Øst-India (Indonesia) pekte seg raskt ut, men situasjonen i disse landene var på ~~de~~ mange punkter radikalt forskjellig fra den i Indokina. En sammenligning med så store forskjeller ville fort bli mere spekulativ enn en presist formulert kontrafaktisk hypotese. Jeg endte derfor opp med at det beste måtte være å åpne med en sammenligning mellom utviklingen i Vietnam sør for den 16. breddegrad og ~~de~~ Vietnam nord for den 16. breddegrad, og så avslutte med kontrafaktiske hypoteser for ytterligere rangering.

Denne framgangsmåten kan kanskje kritiseres fordi de fire forklaringsfaktorene er av ulik karakter og dessuten ikke samtidige. Dette kan gjøre det vanskelig å stille ^{dem} opp mot hverandre. De fire faktorene er heller ikke gjensidig uavhengige. O.S.S.-folkenes opptreden i Hanoi og den kinesiske okkupasjonen har begge utgangspunkt i Roosevelts Indokinapolitikk. Det fordelaktige utgangspunktet og amerikanernes støtte medvirket til å styrke Vietminh osv. Slike innvendinger vil imidlertid kunne rettes mot nær sagt enhver årsaksdrøfting i historievitenskapen.'

11

Historien er en helhet, og enhver oppdeling i faktorer vil måtte bli mer eller mindre spekulativ. Likevel er det nødvendig å spekulere over historien for å kunne forklare den. Ta de følgende sammenligninger og hypoteser for hva de er.

Utgangspunktet i august 1945 var nokså likt i nord og sør. Japanerne var like velvillige overfor Saigon-komiteen som den var overfor Hanoi-regjeringen. Franskmennene ble like godt bevoktet i deres fangenskap fram til ankomsten av henholdsvis de britiske tropper i Saigon og de kinesiske i Hanoi. Både i nord og sør oppsto det et politisk og militært tomrom etter den japanske kapitulasjonen, som ble fylt av Vietminh-ledede folkekomiteer og væpnede vietnamesiske grupper. Det fordelaktige utgangspunktet for republikken kan derfor ikke forklare at den overlevde så lenge i nord mens Saigon-komiteens makt ble brutt allerede den 23. september 1945 og general Leclerc (uten å overdrive vilt) kunne erklære den 5. februar 1946 at "pasifiseringen" av Cochinkina og Sør-Annam var slutført (Le Figaro 24.02.46).

Den amerikanske støtte gjorde seg selvfølgelig sterkest gjeldende i den nye republikkens hovedstad, Hanoi, hvor president og ministre kunne vise seg offentlig med uniformerte amerikanere ved sin side, men denne støtten skulle også smitte av på republikkens lokale organer i sør. Dessuten kom det en amerikansk gruppe til Saigon i begynnelsen av september, ca. 10 dager før de britiske og franske styrkers ankomst (Rose s.58). Gruppas leder, oberst Dewey, kom med kraftig kritikk av de britiske okkupasjonssyrkene da de begynte å motarbeide den vietnamesiske nasjonalismen med sikte på å fastholde fransk suverenitet over Indokina. Den 25. september, to dager etter det britisk/franske kuppet i Saigon, ble Dewey erklært persona non grata av sjefen for de britiske styrkene, Douglas D. Gracey,

men før Dewey nådde å forlate Vietnam, ble han (trolig ved en feiltakelse) skutt ned og drept i et vietnamesisk bakhold.

Støtten fra USAs representanter gjorde seg altså gjeldende både i Hanoi og Saigon. I Hanoi styrket den opplagt republikken, men de amerikanske protester kunne ikke avholde Gracey fra å bevæpne franskmennene i Saigon og tvinge Saigonkomiteen på flukt. Den amerikanske støtte kan ikke ha vært den faktor som sikret republikken i nord mot samme skjebne.

Vietminhs posisjon i den nasjonalistiske bevegelsen var klart sterkere i nord enn i sør. Topplederne befant seg i nord. Det aller meste av den illegale hær Vietminh hadde oppbygget under verdenskrigen, befant seg i nord. I Hanoi sikret Vietminh seg umiddelbart kontrollen over de revolusjonære institusjoner, og denne kontroll ble brukt til å holde de mest ekstreme nasjonale og anti-franske ytringer i age. I Saigon måtte det intriger til før Vietminh greide å sikre seg flertall i den nasjonale enhetsfrontens ledelse i Saigon den 22. august. Mens Ho Chi Minh utropte republikken i et verdig og disiplinert Hanoi den 2. september, ble demonstrasjonen i Saigon samme dag fulgt av plyndringer og mord på fem franskmenn. Den 10. september mistet Vietminh flertallet i Saigonkomiteen. Vietminh representerte nemlig kun et mindretall i Saigon. De religiøse sektene Cao Dai og Hoa Hao hadde tallrike tilhengere, og en trotskistisk gruppering sto også sterkt. De interne stridigheter blant vietnameserne i Saigon bidro opplagt til å svekke nasjonalistbevegelsens stilling i byen, og Saigonkomiteens manglende evne til å opprettholde ro og orden ble det påskudd Gracey benyttet seg av for å bevæpne franskmennene i byen og la dem erobre de offentlige bygninger i Saigon den 22. og 23. september. Under general Leclercs brutale "pasifisering" av Cochinkina og Sør-

Annam i månedene som fulgte, møtte han ikke en samlet hær, men kunne angripe Cao Dais, Hoa Haos og Vietminhs hærer hver for seg, den ene etter den andre. Den dominerende posisjon Vietminh hadde i nord, men ikke hadde i sør, ~~måtte derfor gjøres viktig del~~ ^{gjensvar derfor som} forklaringen på at republikken overlevde så lenge i nord mens dens politiske og militære organer brøt så hurtig sammen i sør.

Delingen av Indokina i en kinesisk og en britisk okkupasjonszone skapte helt ulike forhold for de vietnamesiske nasjonalistene i nord og sør. Britenes mål var å sikre ro og orden, organisere hjemsendelse av japanerne og hurtigst mulig overlate ansvaret til Frankrike for at ikke britiske ressurser skulle ødsles for lenge i et område hvor Stor-Britannia ikke hadde egne interesser å forsvare. Allerede den 28. januar forlot Gracey Saigon og overlot ansvaret til franske myndigheter.

Kinesernes mål var derimot å bli lengst mulig med flest mulig mann for å berike seg med et størst mulig krigsbytte og styrke kinesiske økonomiske og politiske interesser i Indokina. Omlag 180.000 kinesiske tropper ankom det nordlige Indokina for å motta 30.000 japaneres kapitulasjon. For de kinesiske generalene gjaldt det å holde franskmennene ute lengst mulig. Allerede den 28. februar 1946 lyktes det Frankrike å komme fram til en avtale med Chiang Kai-sheks forhandlere i Chungking om kinesisk tilbaketrekking innen 31. mars. Til gjengjeld oppga Frankrike en lang rekke økonomiske interesser i Kina og lovet kineserne at Haiphong ville bli frihavn. De kinesiske generalene i Tonkin overholdt ikke Chiang Kai-sheks del av avtalen. Den 6. mars åpnet kineserne ild mot Leclerc da han skulle landsette franske styrker i Haiphong. Først den 16. mars ga Lu Han, kinesisk øverstkommanderende, tillatelse til at Leclerc etalberte seg med sine panserstyrker i Hanoi. Den 14. mai kunne den amerikanske

flikt med Kina, hvorav internasjonale problemer ville følge..." (Sainteny s. 246). For det andre så Leclerc på 6.mars-avtalen som et første steg mot fransk kontroll med nord ("...nous avons gagné la première manche") og ikke som innledningen til noen reell vietnamesisk uavhengighet. Det er derfor liten grunn til å tro at et sterkere Vietminh i sør ville ha fått Leclerc til å forhandle i stedet for å "pasifisere".

Hva ville skjedd hvis Vietminh hadde stått svakere i nord? Da ville republikken trolig kommet mer i lomma på kineserne og deres vietnamesiske protegéer. Det ville muligens ha ført til at man ikke hadde fått noen 6.mars-avtale og ingen forhandlinger i Paris utover sommeren 1946. Det kunne ha medført en væpnet fransk-kinesisk konflikt, og det ville muligens ha tvunget USA til å gripe inn. Frykten for amerikansk intervensjon var nettopp en av grunnene til at franskmennene la så stor vekt på å unngå den internasjonali-sering av konflikten som ville følge hvis franskmennene skulle slåss mot kinesere. En mer kinesisk dominert republikk ville ha svekket en av partene i trekantforholdet, og det kunne ha gitt republikken en kortere - eller lengre levetid. Det er ikke godt å si.

Hva ville skjedd hvis hele Indokina var blitt lagt inn under britenes ansvar, slik den britiske overkommando ba om foran Potsdamkonferansen?

Augustrevolusjonen ville ha kommet på presis samme måte som den kom, ihvertfall hvis Sainteny har rett når han sier at Giap først fikk vite den 27. august at kineserne skulle okkupere Tonkin og Nord-Annam. En måned etter ville britene ha kommet. De franske tropene fra japanernes fangeleire ville blitt bevæpnet i september i stedet for i mars. Sannsynligheten er stor for at forløpet ville blitt tilnærmet det samme i nord som det ble i sør. Ho Chi Minh og Vo Nguyen Giap ville vært redusert til geriljaledere alt høsten 1945, slik som kamerat Nguyen Binh i sør.

Konklusjonen må derfor være at den avgjørende forklaring på DRV's overlevelse og utsettelsen av den franske gjenerobring i nord må være de kinesiske troppe-nes tilstedeværelse. Dette er nokså paradoksalt i betraktning av alle de problemer kineserne stelte til med for Ho Chi Minh. Det er også interessant for en historisk analyse fordi den kinesiske okkupasjonen er så lett å tenke ut av historien. Det skulle så lite til for at den aldri var blitt til noe. Det kinesiske ønske om å delta i okkupasjonen av Indokina er ikke lett å tenke vekk. Det var bastant og hadde rot både i ønsket på alle nivåer i hæren om krigsbytte, i kinesisk kapitals ønske om å spille en større rolle i det tidligere så franske Indokina og i Chiang Kai-sheks stormaktsambisjoner. Den kinesiske okkupasjonen kunne imidlertid ikke vært gjennomført uten alliert beslutning, og denne beslutning ble tatt nokså raskt og trolig uten videre gjennomtenking av konsekvensene under Potsdamkonferansen i juli 1945. Forhandlerne i Potsdam hadde to alternativer: 1) beholde den eksisterende oppdeling av militære ansvarsområder, det vil si la Indokina forbli innenfor "the China theatre". 2) følge det britiske forslag om å inkludere Indokina i SEACs ansvarsområde.

Resultatet ble et kompromiss: Indokinas og dermed Vietnams deling. Det var de amerikanske forhandlerne, ledet av president Truman, som motsatte seg at hele Indokina kom under SEAC. Dermed ble Truman ansvarlig for den beslutning som skulle komme til å sikre kommunisten Ho Chi Minh mot franskmennene i 16 måneder. Truman hadde anledning til å omgjøre delingsvedtaket fra Potsdam seinere. Det sto nemlig i vedtaket: "At a later date it may prove to be desirable to place all or part of the remainder of Indo-China within the sphere of operations of the Southeast Asia

Command" (FRUS Potsdam bd.2 s. 1465). Frankrike presset på for at en slik endring skulle skje, men den 14. august, dagen for Japans kapitulasjon, innskjerpet USAs utenriksminister Byrnes overfor sin franske kollega Bidault at den japanske kapitulasjon i nord skulle skje til Chiang og i sør til Mountbatten (FRUS 1945 bd. VII s. 499). Samme dag ble delingen av Indokina bekreftet i Trumans generalordre nr. 1 om organiseringen av Japans kapitulasjon. Britene og franskmennene ga seg ikke. Den 16. august ba Stor-Britannia Kina om å få gjeninnsette fransk administrasjon i hele Indokina. Kina avslo indignert og ba USA ta Stor-Britannia i skole (FRUS 1945 bd. VII s.500ff). Den 28. august, samme dag som de første kinesiske troppene krysset grensa til Vietnam, ba Frankrike på nytt USA om å gjøre Indokina til ett kapitulasjonsområde og om å be kineserne holde seg ute. USA avslo ved å si at franskmennene sto fritt til å fremme sitt ønske overfor Kina. USA ville ikke foreta seg noe (FRUS 1945 bd.VII s.513).

Det skulle altså være klart at Trumans utenriksledelse ikke ønsket å forhindre at kineserne fikk spille en rolle i Indokina. Hva var Trumans og hans rådgiveres motiv for å støtte det kinesiske ønske mot Stor-Britannias og Frankrikes kraftige protester? Var det amerikanske motiv i samsvar med beslutningens virkning, nemlig svekkelse av Frankrikes posisjon i Indokina ~~xxx~~ og styrking av de vietnamesiske nasjonalister? Eller må svekkelsen av Frankrikes posisjon oppfattes som en utilsiktet virkning av Truman-administrasjonens beslutninger?

Jeg har ikke gjennomført tilstrekkelige undersøkelser til å kunne si noe definitivt om amerikanernes motiv i Potsdam og i de hektiske dagene rundt Japans kapitulasjon. Det er likevel opplagt at hensynet til Chiang Kai-shek må ha spilt en rolle. Under Roosevelt hadde USA hatt store forhåpninger til Chiang som leder for en av verdens fire stormakter etter krigen.

Selv om han ikke hadde oppfylt de amerikanske forventninger til krigsinnsats mot japanerne og i 1945 sto i spissen for et regime under langsom oppløsning, ønsket USA ikke å støte ham fra seg. Chiang reagerte også negativt på beslutningen om å fjerne det sørlige Indokina fra hans ansvar, og han godtok først Potsdambeslutningen den 10. august (FRUS 1945 bd.VII s.149f).

Et annet forhold, som har spilt inn, er hastverk. Indokina var tross alt kun et perifert problem i forhold til en lang rekke viktigere saker på Potsdamkonferansen og seinere. I en hastverkssituasjon er det lettere å holde på tidligere beslutninger enn å lage nye. Hvis dette er riktig, får det også en annen logisk konsekvens. Den kinesiske okkupasjonen av det nordlige Indokina blir ikke bare en virkning av delingsbeslutningen i Potsdam. Opprettholdelsen av en "kinesisk halvdel" blir også en forlengelse av den militære ansvarsfordeling som ble foretatt i 1943, da SEAC ble opprettet og Franklin D. Roosevelt satt som amerikansk president. Det som forklarer at hele Indokina ble tillagt "the China theatre" i 1943 blir da også en forklaring på at det nordlige Indokina ble okkupert av kinesiske styrker høsten 1945. Roosevelt hadde i 1943 klar formulerte ønsker om å svekke Frankrikes stilling i Indokina, ønsker som var i samsvar med virkningen av den kinesiske okkupasjonen to år seinere. Man kan derfor oppstille en årsakskjede fra Roosevelts prokinesiske og antifranske hensikter i 1942-43 til den oppdeling av Asia som ble foretatt på Quebec-konferansen i august 1943, videre til Potsdamkonferansens modifikasjon av Quebecvedtaket og Trumans opprettholdelse av Potsdamdelingen i august, og endelig til den faktiske kinesiske okkupasjon, som var den avgjørende årsak til at fransk gjenerobring av det nordlige Indokina ble utsatt i over et år. Dermed vil Roosevelts Indokinapolitikk gjennom sin langtidsvirkning bli noe langt mer enn det munnsvær flere forfattere har villet gjøre den til. Forutsetningen er imidlertid at kjeden

holder i første ledd. Var det Roosevelts ønske om å hindre fransk gjenetablering i Indokina som gjorde at amerikanerne ikke ville la SEAC omfatte Indokina fra opprettelsen av SEAC i 1943? Christopher Thorne beretter i sin bok "Allies of a Kind" at Churchill foreslo å inkludere Burma, Malaya, Siam og Indokina i SEAC i juni 1943. Først godtok USA Churchills forslag. "Second thoughts then arose in Washington, however - not, it would seem, because of any long-term political calculations (although some historians have leaped to this tidy conclusion), but because the proposed arrangements would, in (admiral) Leahy's words, be "unsatisfactory to Chiang Kai-shek", who might easily feel that he had lost face if so large an area were removed from his Command" (Thorne: Allies...s.300). På den amerikansk-britiske konferansen i Quebec i august 1943 gjentok den britiske overkommando det britiske forslag om å inkludere Indokina i SEAC (Memorandum by the British Chiefs of Staff 15 August 1943 i FRUS Wash. and Quebec s. 968), men på et fellesmøte med sine amerikanske kolleger den 21. august gikk de med på å utelate Indokina (Ibid s.921 og 1001). Tre dager etter holdt de møte med Roosevelt og Churchill tilstede, og her begrunnet admiral Leahy utelatelsen av Indokina med at "any operations in this area were so far in the future that it was not necessary to include French Indochina in the new command at this time" (Ibid s.947). Jeg synes det virker som begge Leahys begrunnelser lar noe usagt.

*In the notes
to the Wilson, Liaison Officer*

Jeg har ikke fått Thornes kilder etter i sømmene. La oss først anta at han har rett i at president Roosevelts langsiktige hensikter i Indokina ikke lå til grunn for den amerikanske overkommandos innstilling i Quebec. Da blir den svekkelse av Frankrikes stilling i Indokina som den kinesiske okkupasjonen medførte, en utilsiktet virkning av en serie amerikanske beslutninger med andre motiver, først i Que-

bec, seinere i Potsdam og sist i forbindelse med den japanske kapitulasjonen. Hovedmotivet for disse beslutningene har da vært frykten for å støte Chiang Kai-sheks følelser.

Jeg har ikke funnet beviser for at Thorne tar feil, men jeg betrakter det likevel som sannsynlig at Roosevelts antifranske Indokinapolitikk lå til grunn for ~~a~~ det amerikanske standpunkt i Quebec. Det var nettopp i Quebec at Roosevelt og Churchill ikke kunne komme til enighet om å anerkjenne de Gaulle som fransk leder. Roosevelt var misnøyd med britene etter konferansen, særlig utenriksminister Anthony Eden. Det var også nettopp i august 1943 at ~~den~~ Eden avslo et forslag som Roosevelt hadde framsatt overfor Stor-Britannia i mars samme år om at Indokina skulle plasseres under et internasjonalt trusteeship etter krigen. I november 1943, tre måneder etter Quebec-beslutningen, møtte Roosevelt Chiang i Kairo. Det kinesiske referat fra Chiangs og Roosevelts møte den 23. november sier: "President Roosevelt advanced the opinion that China and the United States should reach a mutual understanding on the future status of Korea, Indo-China and other colonial areas as well as Thailand. Concurring, Generalissimo Chiang stressed on the necessity of granting independence to Korea. It was also his view that China and the United States should endeavor together to help Indo-China achieve independence after the war and that independent status should be restored to Thailand. The President expressed his agreement." (FRUS Cairo and Teheran s.325). Fem dager seinere møtte Roosevelt Stalin i Teheran og refererte fra sin samtale med Chiang Kai-shek: "...that he had discussed with Chiang Kai-shek the possibility of a system of trusteeship for Indochina which would have the task of preparing the people for independence within a

definite period of time, perhaps 20 to 30 years. MARSHAL STALIN completely agreed with this view" (FRUS Cairo and Teheran s.485).

Er det ikke på bakgrunn av dette sannsynlig at det fantes en sammenheng mellom admiral Leahys omsorg for Chiang Kai-sheks følelser og president Roosevelts trusteeshipplaner ?

Christopher Thorne betegner Roosevelts Indokina-politikk som "one of a good many foreign policy issues for which, at his death, he had provided little solution beyond brave talk and bonhomie" (Thorne: Indochina and Anglo-American Relations 1942-1945 s.96). Det som fikk virkninger, var selvfølgelig ikke først og fremst Roosevelts "brave talk". Det var beslutningen i Quebec om å holde Indokina utenfor SEAC. Jeg synes egentlig ikke at argumentasjonsgrunnlaget kan ha vært så dårlig når "some historians have leaped to this tidy conclusion". Jeg har ikke bevist, men mener jeg har sannsynliggjort at vedtaket i Quebec hadde grunnlag i Roosevelts planer om et trusteeship, som skulle forhindre at Frankrike fikk beholde perlen i sitt imperium. Hvis "some historians" har rett og Thorne tar feil, da er det grunnlag for å hevde at kinesernes okkupasjon av det nordlige Indokina, med de problemer det skapte for Frankrike, var en tilsiktet langtidsvirkning av president Roosevelts Indokina-politikk. Deri ligger dens viktigste historie betydning. President Roosevelt kunne imidlertid ikke vite at den politiske gruppering som skulle vinne på Frankrikes svekkelse, skulle bli en kommunistisk ledet front, og at denne skulle ~~kxi~~ komme til å tildele USA historiens første krigsnederlag.